

Т. С. Аралова, І. В. Темченко*Інститут кормів та сільського господарства Поділля НААН***ПЕРСПЕКТИВНІ СОРТИ ГОРОШКУ ПОСІВНОГО,
ПЕРЕДАНІ ДО ДЕРЖАВНОГО СОРТОВИПРОБУВАННЯ
ПРОТЯГОМ 2017—2018 РОКІВ**

Проведено оцінку нових сортів горошку посівного за показниками насінневої та кормової продуктивності. Встановлена селекційна цінність нових сортів горошку посівного.

Ключові слова: *горошок посівний, сорти, урожайність, продуктивність.*

Горошок посівний (ярий) (*Vicia sativa*) належить до однорічних бобових високобілкових кормових культур (на одну кормову одиницю припадає у середньому 187 г перетравного протеїну). Ця культура відіграє значну роль у кормовиробництві при вирішенні проблеми кормового білка. Вона є невід'ємною складовою зеленого конвєсра і, як бобовий компонент, входить до складу більшості однорічних бобово-злакових сумішей, що вирощують на зелений корм, сіно, силос, сінаж. Кормова маса горошку посівного, завдяки підвищеному вмісту сирого протеїну, каротину, незамінних амінокислот, є високоцінним кормом для всіх видів сільськогосподарських тварин [1, 2]. Крім того, горошок є добрим попередником, адже завдяки симбіозу кореневої системи з бульбочковими бактеріями здатний за вегетацію нагромадити на кожному гектарі 50—60 кг біологічного азоту [3]. Висока кормова цінність, можливість різностороннього використання, позитивна післядія у сівозміні обумовлюють розповсюдження цієї культури [4, 5].

За останні роки (2017—2018) за результатами конкурсного випробування в Інституті кормів та сільського господарства Поділля НААН України було передано на державне сортовипробування 3 нових високопродуктивних сорти горошку посівного (ярого): Володимир, Діоніс та Віннер. Створені сорти характеризуються високою кормовою і насінневою продуктивністю: урожайність зеленої маси суміші горошку з вівсом складає від 30 до 50 т/га, сіна суміші – 7—10 т/га, насіння – 2,5—3,2 т/га. Середньостиглі, вегетаційний період складає 90—110 діб, період до укісної стиглості 50—56 діб. Вміст сирого протеїну в сухій речовині 18—20 %, у насінні – 24—32 %, збір сирого протеїну – 0,8—1,2 т/га. Характеризуються високою стійкістю до хвороб, посухи, осипання (8—9 балів).

Сорт горошку посівного Володимир. Ботанічна різновидність іммакулята (*immaculata*). Стебло просте, полягаюче, висота рослин 120—140 см. Облистяність – 56,7 %. Квітки сидячі, фіолетового забарвлення, в основному, по 2 на квітконосі. Боби світло-жовтого кольору, у більшості 9 насінин овальної форми. Основне забарвлення насінневої оболонки сіро-коричневе, без орнаментатії. Забарвлення сім'ядолей оранжеве. Маса 1000 насінин 65—70 г. Сорт середньостиглий, тривалість вегетаційного періоду 90—103 доби, від сходів до цвітіння – 55—59 діб. Потенційна врожайність в умовах Лісостепу України зеленої маси в суміші з вівсом 36,4 т/га, сіна – 8,2 т/га, насіння – 3,4 т/га. Вміст сирого протеїну в абсолютно сухій речовині кормової маси – 17,8 %, в насінні – 29,7 %. Сорт укісно-зернового напрямку використання. Властива підвищена кормова та насіннева продуктивність, стійкість до розтріскування бобів та найбільш розповсюджених хвороб.

Продуктивність сорту горошку посівного (ярого) Володимир у конкурсному випробуванні 2014—2017 рр. представлена в табл. 1.

Сорт горошку посівного Діоніс. Ботанічна різновидність варіабіліс (*variabilis*). Стебло просте, полягаюче, висота рослин 105—130 см. Облистяність – 64,7 %. Квітки сидячі, фіолетового забарвлення, в основному, по 2 на квітконосі. Боби світло-жовтого кольору, у більшості 9 насінин овальної форми. Основне забарвлення насінневої оболонки сіро-коричневе, з добре вираженою темною мережаністю. Забарвлення сім'ядолей оранжеве. Маса 1000 насінин 55—65 г. Сорт середньостиглий, тривалість вегетаційного періоду 90—105 діб, від сходів до цвітіння – 54—59 діб. Потенційна врожайність в умовах Лісостепу України зеленої маси в суміші з вівсом 32,8 т/га, сіна – 7,4, насіння – 3,2 т/га. Вміст сирого протеїну в абсолютно сухій речовині кормової маси – 19,8 %, в насінні – 28,1 %. Сорт укісно-зернового напрямку використання. Властива підвищена кормова та насіннева продуктивність, стійкість до розтріскування бобів та найбільш розповсюджених хвороб.

Продуктивність сорту горошку посівного (ярого) Діоніс у конкурсному випробуванні 2015—2018 рр. представлена в табл. 2.

Сорт горошку посівного Віннер. Ботанічна різновидність атомарія (*atomaria*). Стебло просте, полягаюче, висота рослин 100—120 см. Облистяність – 62,8 %. Квітки сидячі, фіолетового забарвлення, в основному, по 2 на квітконосі. Боби світло-жовтого кольору, у більшості 9 насінин овальної форми. Основне забарвлення насінневої оболонки сіро-коричневе, з густою дрібноцятковою коричневою мережаністю. Забарвлення сім'ядолей сірувато-коричневе. Маса 1000 насінин 55—60 г. Сорт середньостиглий, тривалість вегетаційного періоду 90—100 діб, від сходів до цвітіння – 53—58 діб. Потенційна врожайність в умовах Лісостепу України зеленої маси в суміші з вівсом 31,2 т/га, сіна – 6,5, насіння – 3,4 т/га.

1. Продуктивність горошку посівного (ярого) сорту Володимир у конкурсному випробуванні 2014—2017 рр.

Показники	Одиниця виміру	Сорт Володимир						St. Єлизавета				
		Роки				Середнє	Відхилення від St	Роки				Середнє
		2014	2015	2016	2017			2014	2015	2016	2017	
Урожайність зеленої маси в суміші з вівсом в т.ч. чистого горошку	т/га	56,9	21,6	45,7	21,3	36,4	+1,9	55,2	21,0	43,4	18,3	34,5
	т/га	26,1	6,2	30,8	6,9	17,5	+0,2	29,6	5,5	28,9	5,1	17,3
Урожайність сіна суміші	т/га	10,71	6,58	9,82	5,61	8,18	+0,44	10,99	6,54	9,28	4,14	7,74
Урожайність насіння	т/га	4,2	2,23	4,8	2,48	3,43	+0,46	3,91	1,95	4,08	1,93	2,97
Тривалість періоду від сходів до: цвітіння стиглості	діб	59	53	66	51	57	+2	58	50	65	49	55
	діб	112	84	104	83	96	0	110	85	103	85	96
Вміст сирого протеїну: в сухій речовині в насінні	%	17,4	17,5	18,4	17,9	17,8	+2,2	15,9	14,5	16,2	15,8	15,6
	%	30,0	28,8	30,2	29,8	29,7	+2,5	27,1	26,2	28,1	27,4	27,2
Облістяність	%	53,1	55,9	55,3	62,5	56,7	+5,8	47,5	56,6	43,3	56,4	50,9

2. Продуктивність горошку посівного (ярого) сорту Діоніс у конкурсному випробуванні 2015—2018 рр.

Показники	Одиниця виміру	Сорт Діоніс						St. Єлизавета				
		Роки				Середнє	Відхилення від St	Роки				Середнє
		2015	2016	2017	2018			2015	2016	2017	2018	
Урожайність зеленої маси в суміші з вівсом в т.ч. чистого горошку	т/га	33,4	45,5	24,1	28,2	32,8	+4,8	24,0	44,0	20,1	24,05	28,0
	т/га	14,0	30,5	7,7	16,2	17,1	+1,0	10,5	29,9	8,1	15,9	16,1
Урожайність сіна суміші	т/га	6,70	10,5	5,6	6,8	7,4	+1,2	5,04	9,37	4,64	5,77	6,20
Урожайність насіння	т/га	3,4	4,48	2,35	2,52	3,20	+0,4	2,6	4,30	2,03	2,27	2,80
Тривалість періоду від сходів до: цвітіння стиглості	діб	51	64	49	50	53	-1	50	53	51	46	54
	діб	82	102	81	106	93	0	84	104	83	102	93
Вміст сирого протеїну: в сухій речовині в насінні	%	20,1	18,6	20,5	20,0	19,8	+2,6	17,4	16,5	17,6	17,3	17,2
	%	28,4	26,8	29,0	28,2	28,1	+0,7	27,5	26,7	28,1	27,3	27,4
Облістяність	%	64,9	64,6	64,5	64,8	64,7	+5,8	47,2	56,5	43,2	56,3	50,8

3. Продуктивність горошку посівного (ярого) сорту Віннер у конкурсному випробуванні 2015—2018 рр.

Показники	Одиниця виміру	Сорт Віннер						St. Єлизавета				
		Роки				Середнє	Відхилення від St	Роки				Середнє
		2015	2016	2017	2018			2015	2016	2017	2018	
Урожайність зеленої маси в суміші з вівсом в т.ч. чистого горошку	т/га	28,5	45,2	23,2	27,9	31,2	+3,2	24,0	44,0	20,1	24,05	28,0
	т/га	12,0	28,9	7,9	16,0	16,2	+0,1	10,5	29,9	8,1	15,9	16,1
Урожайність сіна суміші	т/га	5,88	9,49	4,71	5,92	6,5	+0,30	5,04	9,37	4,64	5,77	6,20
Урожайність насіння	т/га	3,45	4,8	2,45	2,90	3,40	+0,60	2,6	4,30	2,03	2,27	2,80
Тривалість періоду від сходів до: цвітіння стиглості	діб	52	65	50	51	55	+1	50	53	51	46	54
	діб	83	103	82	107	94	+1	84	104	83	102	93
Вміст сирого протеїну: в сухій речовині в насінні	%	20,0	19,8	20,4	20,2	20,1	+2,9	17,4	16,5	17,6	17,3	17,2
	%	29,0	28,6	29,8	29,4	29,2	+1,8	27,5	26,7	28,1	27,3	27,4
Облистяність	%	63,2	62,7	62,4	62,9	62,8	+5,8	47,2	56,5	43,2	56,3	50,8

Вміст сирого протеїну в абсолютно сухій речовині кормової маси – 20,1 %, в насінні – 29,2 %. Сорт зерно-укісного напрямку використання. Властива підвищена кормова та насіннева продуктивність, стійкість до розтріскування бобів та найбільш розповсюджених хвороб.

Продуктивність сорту горошку посівного (ярого) Віннер у конкурсному випробуванні 2015—2018 рр. представлена в табл. 3.

Висновки. Створення і впровадження у виробництво нових з високою екологічною пластичністю та адаптивністю високопродуктивних за кормовою масою і насінням, стійких до хвороб, посухи та осипання насіння сортів горошку посівного дасть змогу суттєво розширити посіви і забезпечити тваринництво високоякісним і дешевим кормом.

Бібліографічний список

1. *Sadik Sakmacsi.* Determine relationships among yield and yield components using correlation and path coefficient analyses in somer sown common vetch (*vicia sativa* L) genotypes. / S. Sakmacsi, A. Bilal, M. Karaka – department of field crops. – Antalya, Turkey, 2003. – P. 387—388.

2. *Бабич А. О.* Зернові бобові культури у вирішенні глобальної продовольчої проблеми (огляд) / А. О. Бабич, А. А. Бабич-Побережна // 36. наукових праць. – СГІ-НЦНС, Одеса, 2010. – Вип. 15 (55) – С. 153—166.

3. *Аралов В. І.* Напрямки створення високопродуктивного селекційного матеріалу вики ярої / В. І. Аралов // 36. наукових праць. – Вінниця, 1997. – С. 93—97.

4. *Аралов В. І.* Мінливість кількісних ознак горошку посівного (вики ярої) *Vicia sativa* / В. І. Аралов // Корми і кормовиробництво, 2012. – Вип. 72 – С. 9—11.

5. *Зотиков В. И.* Новые приемы выращивания семян вики яровой / В. Зотиков, З. Глазова, М. Титенюк // Главный агроном, 2011. – № 4. – С. 48—50.

Надійшла до редколегії 25. 06. 2019 року

Рецензенти М. І. Кондратенко, кандидат сільськогосподарських наук